

अध्याय 25

1) दामू अण्णा कासार-अहमदनगरको
रूवा र अनाजको खरीद बिक्री 2) आँप लीला

प्राक्कथन

जो अकारणनै सबैमा दया गर्नुहुन्छ, तथा सम्पूर्ण प्राणीहरूको जीवन र आश्रयदाता हुनुहुन्छ, जो परब्रह्मको पूर्ण अवतार हुनुहुन्छ, यस्ता अहेतुक (कारणै नभैकन पनि स्वतः) दयासिन्धु (दयाका सागर) र महान् योगिराजका चरणमा साष्टांग प्रणाम गरी अब म यो अध्याय आरम्भ गर्दछु।

श्री साईको जय होस्। वहाँ सन्त चूडामणि, सम्पूर्ण शुभकामनाका उत्पत्ति स्थान, हाम्रा आत्माराम तथा भक्तहरूका आश्रयदाता हुनुहुन्छ। जसले आफ्नो जीवनको अन्तिम ध्येय प्राप्त गरिसक्नु भएको छ, यस्ता श्री साईनाथको चरणवन्दना गर्दछु (पाउमा ढोक्छु)

श्री साईबाबा अनिर्वचनीय (वर्णन गर्न नसकिने) प्रेम स्वरूप हुनुहुन्छ। हामीले त खालि वहाँको चरणकमलमा दृढ भक्ति मात्र राख्नु पर्दछ। जब भक्तको विश्वास दृढ र भक्ति परिपक्व हुन जान्छ, अनि उसको मनोरथ (मनको इच्छा) पनि तुरून्तै सफल हुन जान्छ। जब हेमाडपंतलाई साई चरित्र तथा साईलीलाहरूको रचनाको तीब्र उत्कण्ठा भयो अनि बाबाले तुरून्तै त्यो पूर्ण गरिदिनुभयो। उनीलाई समृतिपत्र (संझौटो) राख्ने आज्ञा हुनासाथ हेमाडपंतमा स्फूर्ति, बुद्धिमत्ता, शक्ति तथा काम गर्ने क्षमता स्वयं नै आयो। म यो कामको लागि पूरै अयोग्य हुँदाहुँदै पनि श्री साईको शुभ आशीर्वादबाट यो कठिन काम पूरा गर्न समर्थ भएँ भनी उनी भन्दछन्। फलस्वरूप यो ग्रन्थ “श्री साईसच्चरित्र” तपाईंहरूलाई

प्राप्त हुन सक्यो। यो एक निर्मल श्रोत या चन्द्रकान्तमणि समान नै छ जसबाट पाठकगणले अगाइन्जेलसम्म पिऊन् भनी सदैव साईलीलारूपी अमृत झर्ने गर्दछ। भक्तले पूरे अन्तःकरणबाट श्रीसाईबाबाको भक्ति गर्न लागेपछि बाबाले उसको सम्पूर्ण कष्ट र दुर्भाग्यलाई दूर गरी उसलाई रक्षा गर्न लाग्नु हुन्छ। अहमदनगरका श्री दामोदर साँवलाराम रासने कासारको तल दिएको कथाले माथि भनिएको पुष्टि गर्दछ।

छामू अण्णा

पाठकहरूलाई यी महाशयको प्रसँग छैतैं अध्यायमा शिरडीको रामनवमी उत्सवको प्रसंगमा आइसकेको कुराको सम्झना होला। यिनी लगभग सन् 1815 मा शिरडी आएथे जुनबेला रामनवमी उत्सवको प्रारम्भ मात्र भएथ्यो। त्यो अवसरमा यिनले एउटा जरीदार असल ६ वज चढाएथे, तथा त्यहाँ जम्मा भएका गरीब भिक्षुकहरूलाई भोजनादि गराउने गर्दथे।

दामू अण्णाको व्यापार-वस्तुहरू

रूबाको व्यापार

दामू अण्णालाई बम्बईबाट उनको एउटा मित्रले ऊ उनीसँग मिलेर साझेदारीमा लगभग दुईलाख रूपैयाँ लाभ हुने आशा भएको रूबाको व्यापार गर्न चाहन्छ भन्ने कुरा लेख्यो। सन् 1936 मा नरसिंह स्वामीलाई दिएको एक वक्तव्यमा दामू अण्णाले बम्बईको एक दलालले रूबाको व्यापारको यो प्रस्ताव साझेदारीबाट आफ्नो हात झिकी म माथि नै सारा भार छोड्ने गरी मसँग कुरा गरेको थियो भनेका थिए। (भक्तहरूको अनुभव भाग 11 पृष्ठ 75 अनुसार) दलालले यो व्यापार ज्यादै असल छ र हानिको कुनै आशंका छैन। त्यसैले यस्तो सुवर्ण अवसरलाई हातबाट गुमाउनु हुँदैन भनी लेखेको थियो।

दामू अण्णालाई मनमा नाना प्रकारका संकल्प विकल्प उठीरहेका थिए। तर आफैँले कुनै निर्णय गर्ने साहस उनले गर्न सकेनन्। उनले यस विषयमा केही विचार त अवश्य नै गरे।

तर बाबाका भक्त भएकाले बाबाबाट यस विषयमा परामर्श प्राप्त गर्ने प्रार्थना गरी पूरा विवरण सहितको एक पत्र श्यामालाई लेखे। यो पत्र भोलिपल्ट नै श्यामाले पाए र उनले यसलाई मध्याह्नको समयमा मसजिदमा गएर बाबाको अगाडि राखिदिए। श्यामासँग बाबाले पत्रको सम्बन्धमा सोधपूछ गर्नुभयो। उत्तरमा श्यामाले भने “अहमदनगरका दामू अण्णाकासार हजूरसँग केही आज्ञा प्राप्त गर्ने प्रार्थना गरीरहेछन्। बाबाले सोध्नुभयो, “उनले यो पत्रमा के लेखेका छन् र के योजना बनाएका छन्? मलाई त उनी आकाश छुन चाहन्छन् जस्तो लाग्छ। भगवान्को कृपाबाट उनीलाई जे जति प्राप्त भएको छ, त्यसबाट उनी सन्तुष्ट छैनन्। लौ, भैगो पत्र पढेर सुनाऊ त?” श्यामाले भने “जे जस्तो हजूरले अहिले भन्नुभयो त्यही कुरा त पत्रमा लेखिएको छ। हे दवा! हजूर यहाँ शान्त र स्थिर भई बसीरहेर पनि भक्तहरूलाई चिन्तित गराईदिनुहुन्छ। अनि जब उनीहरू बसीरहेर पनि भक्तहरूलाई चिन्तित गराईदिनुहुन्छ। अनि जब उनीहरू अशान्त हुन जान्छन् त्यसबेला हजूर उनीहरूलाई, कसैलाई प्रत्यक्ष रूपमा त कसैलाई पत्रद्वारा यहाँ तानेर ल्याउनुहुन्छ। हजूरलाई पत्रको विषयको जानकारी छ नै भने मलाई फेरि किन पत्र पढ्न विवश गराइरहनुहुन्छ?”

बाबाले भन्नुभयो “श्यामा! तिमी पत्र त पढ। म त यसैले जे पायो त्यही बोल्छु। म माथि कसले विश्वास गर्दछ?” त्यसपछि श्यामाले पत्र पढेर बाबाले त्यो पत्रलाई ध्यानपूर्वक सुनी चिन्तित भएर भन्न लाग्नुभयो “मलाई त सेठ (दामू अण्णा) पागल भए भन्ने लाग्छ। उनीलाई लेखिदेऊ कि उनको घरमा कुनै वस्तुको अभाव छैन। यसैले उनले आधा रोटीमा नै सन्तोष गरी लाखौंको चक्करबाट टाढा रहनु उचित छ।” श्यामाले उत्तर लेखेर पठाइदिए जसको प्रतीक्षा उत्सुकतापूर्वक दामू अण्णाले गरिराखेका थिए। पत्र पढ्नासाथ लाखौं रूपैयाँ फाइदा हुने उनको आशा भंग भयो। त्यस बखतमा उनलाई आफूले बाबासँग परामर्श गरेर भूल गरे भन्ने विचार आयो। तर श्यामाले पत्रमा देख्नु र सुन्नुमा फरक हुने गर्दछ। यसैले स्वयं शिरडी आएर आज्ञा प्राप्त गर्नु बढी कल्याणकारी हुन्छ भनी संकेत गरिदिएका थिए। त्यसैले बाबासँग आफैले अनुमति लिनु उचित संज्ञेय उनी शिरडी आए। बाबाको दर्शन गरेर उनले चरण सेवा गरे। तर बाबाको अगाडि व्यापारको कुरा गर्ने साहस उनले गर्न सकेनन्। तर पनि यदि बाबाले कृपा गरिदिनुभयो भने यो व्यापारबाट

केही लाभांश वहाँलाई अर्पण गरौंला भन्ने संकल्प मनमा गरे। दामू अण्णाले यो विचार बडो गुप्त रूपले आफ्नो मनमा गरिहेका थिए तापनि त्रिकालदर्शी (तीनैकालको कुरा जान्ने) बाबाबाट यो किन छिपीरहन सक्तथ्यो र ? बालक त मिठाइ माग्दछ नै तर उसकी आमा उसलाई तीतो औषधि दिन्छिन्। किनभने मिठाइ स्वास्थ्यको लागि हानि गर्ने हुन्छ। यसैकारण उनी बालकको कल्याणको लागि उसलाई सम्झाई बुझाई तीतो औषधि पियाइ दिन्छिन्। बाबा एउटी दयालु आमा समान नै हुनुहुन्थ्यो। वहाँले आफ्नो भक्तहरूको वर्तमान र भविष्य जान्नुहुन्थ्यो। यसैले वहाँले दामू अण्णाको मनको कुरा जानेर भन्नुभयो “बाबु! म आफुलाई यो संसारको झंझटमा फसाउन चाहन्न।” बाबाको अस्वीकृति जानेर दामू अण्णाले यो विचार त्यागि दिए।

अनाजको व्यापार

त्यसपछि उनले अनाज, गहुँ, चामल आदि वस्तुहरूको व्यापार आरम्भ गर्ने विचार गरे। बाबाले यो विचार पनि बुझेर उनलाई तिमीले रूपियाँको 5 सेरमा किनेर 7 सेरमा बेच्ने छौ भनिदिनुभयो। यसकारण उनले यो व्यापारको विचार पनि त्याग्नु पर्‍यो।

केही समयसम्म त अनाजहरूको भाउ बढ्दै गयो र बाबाको भविष्यवाणी असत्य निकलने संभावना हुने हो कि भन जस्तो भयो। तर एक दुई महिना पछि नै सबै ठाउँमा पूरापूर वर्षा भयो, जसको फलस्वरूप भाउ अचानक गिन्थ्यो र जो मानिसहरूले अनाज जम्मा गरेका थिए उनीहरूलाई पूरा हानि बेहोर्नु पर्‍यो। तर दामू अण्णा यो विपत्तिबाट बच्न गए। यो भन्नु पनि व्यर्थ होबैनकि रूबाको व्यापार जो त्यो दलालले अरू व्यापारीसँगको साझेदारीमा गरेथ्यो, त्यसमा उसलाई धेरै नै नोक्सानी भयो। बाबाले दामू अण्णालाई तूला-तूला विपत्तिहरूबाट बचाइदिनुभयो। यो देखेर उनको साईचरणमा विश्वास दृढ हुन गयो र उनी आजीवन बाबाका सच्चा भक्त बनीरहे।

आम्रलीला - (आँपको लीला)

एकपटक राले नामका गोवाका एक मामलतदारले लगभग 300 आँपको एक पार्सल शामाको नाममा शिरडीमा पठाए। पार्सल खोल्दा जम्मै जसो आँप राम्रा निकले। भक्तहरूलाई यो बाँड्ने काम शामालाई नै सौपियो। तिनै मध्येबाट बाबाले चारओटा आँप दामू अण्णाको लागि छुट्टै निकालेर राख्नुभयो। दामू अण्णाका तीनओटी पत्नी थिए। तर आफूले दिएको वक्तव्यमा उनले आफ्ना दुई ओटीमात्र पत्नी थिए भनी बताएका थिए। उनी सन्तानहीन थिए। त्यसकारण उनले अनेक ज्योतिषीहरूबाट यसबारे निर्णय लिए। आफैँले पनि ज्योतिषशास्त्रको केही अध्ययन गरेर जन्मकुण्डलीमा एउटा पाप ग्रह बसेको कारणले यो जीवनमा उनको सन्तानको मुख देख्ने कुनै योग दैन भन्ने कुराको जानकारी प्राप्त गरे। तर बाबा उपर भने उनको अटल श्रद्धा थियो। पार्सल आइपुगेको दुईघण्टा पछि नै पूजाको लागि उनी मसजिदमा आए। उनीलाई देखेर बाबाले भन्नुभयो- “मानिसहरू आँपको लागि चक्कर काटी रहेका छन्। तर यी आँप त दामूका हुन्। जसका हुन् उसैलाई खान र मर्न देखो।”

यी शब्द सुनेर दामू अण्णाको हृदयमा बज्जको जस्तो चोट पन्यो। तर म्हालसापति (शिरडीका एकभक्त) ले उनीलाई “यो मृत्यु” अर्थात् मर्नुको अर्थ अहंकारको विनाश हो। बाबाका चरणका कृपाले त यो आर्शीवाद स्वरूप हो भने। त्यसपछि मात्र उनी आँप खान तयार भए। यसबेला बाबाले भन्नुभयो- “यी तिमी नखाऊ, तिमी काब्छी पत्नीलाई खान देऊ। यी आँपका प्रभावले उनीलाई चार छोरा र चार छोरी जन्मनेछन्।” यो आज्ञा शिरोपर गरी उनले ती आँप लगेर आफ्नो काब्छी पत्नीलाई दिए। धन्य हो श्री साईबाबाको लीला जसले भाग्यको विधान नै पल्टाई दिई उनीलाई सन्तान सुख दियो। बाबाले आफ्नो इच्छाले दिएको वचन सत्य भयो, ज्योतिषीहरूको वचन भएन।

बाबाको जीवनकालमा वहाँका शब्दले मानिसहरूमा धेरै विश्वास र महिमा स्थापित गन्यो। तर ठूलो आश्चर्यको कुरा त यो छ कि वहाँ समाधिस्थ भएपछि पनि यसको प्रभाव

पहिलेकै जस्तो नै छ। बाबाले भन्नुभएथ्यो- “म माथि पूरा विश्वास राख। मैले शरीर त्यागे पछि पनि मेरो अस्थि (हाड)हरूले आशा र विश्वासका संचार गरिनैरहनेछन्। मैले मात्रै होइन मेरो समाधिले पनि वार्तालाप गर्नेछ, हिंडुल गर्नेछ र अनन्यभावले (एकत्वरूपले) मेरो शरणमा आउनेहरूलाई आशाको संचार पुज्याई रहने छ। म तिमीसँग बिदा हुनेछु भनेर निराशा नहुनू। तिमीले सधैं भर मेरा अस्थिहरूलाई (हाडहरूलाई) भक्तहरूको कल्याणको लागि नै चिन्तित पाउने छौ। यदि निरन्तर मेरो स्मरण (समझना) गन्थौ र म माथि दृढ विश्वास राख्यौ भने तिमीलाई धेरै लाभ हुनेछ।”

प्रार्थना

एउटा प्रार्थना गरेर हेमाडपंत यो अध्याय समाप्त गर्दछन्। “हे साई सद्गुरु! भक्तहरूका लागि कल्पतरू (कल्पवृक्ष) मेरो हजूरसँग प्रार्थना छ कि हजूरका अभय चरणको (डर दूर गर्ने चरणको) विस्मृति मलाई कहिल्यै नहोओस्। हजूरका चरण मेरा नजरबाट कहिल्यै नदेखिने नहोऊन्। म यो जन्म मृत्युको चक्रबाट यो संसारमा धेरै दुःखी छु। अब दया गरेर यो चक्रबाट मलाई चाँडो उद्धार गरिदिनुहोस्। विषय- पदार्थ हरूतिर आकर्षित भैरहेका मेरा इन्द्रियहरूलाई बाहिरी प्रवृत्तिबाट रक्षा गरी अन्तर्मुखी (भिन्न हेर्ने) बनाएर मलाई आत्मदर्शनको योग्य बनाई दिनुहोस्। जबसम्म मेरा इन्द्रियहरूको बहिर्मुखी (बाहिर हेर्ने) प्रवृत्ति र चञ्चल मन उपर अंकुश लाग्दैन त्यतिबेलासम्म मलाई आत्म साक्षात्कारको कुनै आशा नै हुँदैन। आफ्नो अन्त्य समयमा आफ्नो छोरा तथा मित्र कोही पनि काम लाग्दैनन्। हे साई! मेरो त आफूलाई मोक्ष र आनन्द प्रदान गर्ने एक मात्र हजूर हो। हे प्रभु! मेरा तर्क वितर्क तथा त्यस्तै अरू कृप्रवृत्तिहरूलाई नाश गरिदिनुहोस्। हे साई! मेरा राम्रा नराम्रा सबै प्रकारका विचारहरूलाई नाश गरिदिनुहोस्। प्रभु! यस्तो केही गरिदिनास कि जसबाट मलाई आफ्नो शरीर र घरमा आसक्ति नरहोस्। मेरो अहंकार पूरै रूपले हराएर जाओस् र म मा एक मात्र हजूरकै समझना मात्र रही रहोस्। साथै बाँकी सबै कुराको विस्मृति (विसाई) हुन जाओस्। मेरो मनको अशान्तिाई हटाएर, त्यसलाई (मनलाई) स्थिर र शान्त गरिदिनुहोस्। हे साई! यदि हजूरले मेरा हातलाई आफ्नो हातमा लिईदिनुभयो भने अज्ञानरूपी

रात्रिको पर्दा तुरून्तै हटेर जानेछ र म हजूरको ज्ञान-प्रकाशमा सुखपूर्वक विचरण गर्न लाग्नेछु। यो हजूरको लीलामृत (लीलारूपि अमृत) पान गर्ने जो सौभाग्य मलाई प्राप्त भयो, अनि जसले मलाई अखण्ड निद्राबाट जागा गराइदियो, यो हजूरकै कृपाको र मेरो पूर्वजन्मका शुभकर्महरूको नै फल हो।

विशेष

यस सम्बन्धमा श्री दाम् अण्णाको माथि भनिएको (उपरोक्त) भनाए उद्धृत गरिएको छ जो ध्यान दिन योग्य छ। एक समय जब म अरू मानिसहरू सहित बाबाका श्रीचरणको नजिकै बसेको थिए- त्यसबेला मेरो मनमा दुईटा प्रश्न उठे।

1) के श्री साईको दर्शनको लागि शिरडीमा आउने सबै जनसमूहलाई लाभ प्राप्त हुन्छ त?

यसको उत्तर श्री साईबाबाले यसरी दिनुभयो। “फुलेका आँपको रूखमा हेर त ! यदि सबै फूल फल हुन गए त आँपको गिनति पनि हुन सक्तैनथ्यो होला। तर के यस्तो हुन्छ र ? धेरै जसो फूल झरेर जान्छन्। फेरि फलेर केही बढेका पनि त आँधीको झोक्कामा परेर झरी नष्ट हुन्छन्। अनि सबै मध्येबाट केही थोरै मात्र बाँकी रहन्छन्।

2) दोश्रो प्रश्न मेरो आफ्नै विषयमा थियो यदि बाबाले महासमाधि भने त त्यसबेला म पूरै निराधार हुन जानेछ, अनि मेरो हालत के होला? यसको उत्तर बाबाले यस्तो दिनुभयो- “जैले जहाँ, तिमीले मेरो सम्झना गर्छौं, त्यतिबेला म तिम्रो साथैमा हुनेछु।”

यी बचनलाई वहाँले सन् 1918 भन्दा पहिले पनि पूरा गर्नुभयो र सन् 1918 पछि आज पनि पूरा गरिरहनु भएको छ। वहाँ अहिले पनि मेरो साथमा रहेर मलाई पथप्रदर्शन (बाटो देखाउनु) गरिरहनु भएको छ।

यो घटना लगभग 1910-11 को हो। त्यही समयमा मेरो भाइ मसँग छुट्टियो र मेरी बहिनीको पनि मृत्यु भयो। साथै मेरो घरमा चोरी भयो र पुलिस जाँच-पडताल गरिरहेको थियो। थिनै सबै घटनाहरूले मलाई पागल जस्तै बनाइदिएको थियो।

मेरी बहिनीको देहान्त हुनाको कारणले मेरो दुःखको पारावार नै थिएन। अनि जब म बाबाको शरणमा गएँ, त्यसबेला वहाँले आफ्ना मधुर उपदेशले मलाई सान्त्वना दिई अप्पा कुलकर्णीको घरमा पूरणपोली (एक प्रकारको रोटी) खुबाएर मेरो शिरमा चन्दन लगाइदिनुभयो।

“जब मेरो घरमा चोरी भयो र मेरो तीस वर्षको एउटा मित्रले मेरी पत्नीका मंगलसूत्र, नथ्य आदि गहनाहरू भएको सन्दुक चोर्‍यो, त्यसबेला मैले बाबाको चित्रको अगाडि रोएँ। त्यसको भोलिपल्टै त्यो व्यक्तिले आफैं गहनाहरूको सन्दुक मलाई फर्काएर क्षमा-प्रार्थना गर्न लाग्यो।”

श्री साई गुरु साईनाथमा अर्पण होओस्।
मंगल होओस्॥